KLIIMAMINISTEERIUM

KlimS elurikkuse ja maakasutuse töörühma kohtumine

Tallinn 28. veebruar 2024

Algus kell 10:00 lõpp kell 14.40

Juhatas: Antti Tooming

Protokollis: Õie-Liisi Puusemp (Civitta Eesti AS)

Võtsid osa: Taimo Aasma (KLIM), Hardo Becker (RMK), Ando Eelmaa (Parempoolsed), Farištamo Eller (MTÜ Loomus), Ragne Erimäe (KAUR), Herdis Fridolin (KLIM), Andri Haran (MKM), Heiki Hepner (Isamaa), Ott Kasuri (ELVL), Marju Keis (Keskkonnaamet), Mart Kiis (KLIM), Arpo Kullerkupp (Erametsaliit), Jaan Lindmäe (EMPL), Silvia Lotman (ELF), Erki Niitlaan (Turbaliit), Marti Piirimäe (EMPL), Merje Põlma (ReM), Cris-Tiina Pärn (EKUK), Madis Raudsaar (KAUR), Meelis Seedre (KLIM), Reeli Sildnik (KLIM), Silver Sillak (KLIM), Hedy Eeriksoo (KLIM), Maris Arro (KLIM), Sandra Salom (ReM), Helen Sooväli-Sepping (TalTech), Jaanus Terasmaa (TLÜ), Maria Värton (KLIM), Leno Kuura (KLIM), Merje Lesta (KLIM), Helen Karu (KAUR), Hanno Zingel (KLIM), Aveliina Helm (KLIM).

Veebis: Allan Sims (EMÜ), Rita Annus, Eve Suursild (KAUR), Rando Kängsepp (RaM), Maili Roio (Muinsuskaitseamet), Eve Altrov, Pikne Kama (Muinsuskaitseamet), Mati Valgepea (KAUR), Indrek Laas (KAUR), Simone Sui (Sustinere), Maris Kruuse, Kersti Rannamäe (ETL), Carmen Kilvits (BankWatch), Marju Kaasik (KLIM), Kerli Ojakivi (KLIM), Laura Nõlvak (SEB), Kristine Hindriks (ReM), Ragne Erimäe (KAUR), Laura Remmelgas (KLIM), Raimo Pajula (Skepast & Puhkim), Maret Parv (KLM), Lehar Lindre (Postimees), Rauno Reinberg (KLIM).

Päevakord

1. Sissejuhatus päeva (Antti Tooming, Kliimaministeerium)
2. Ülevaade teistes töörühmades toimuvast
    a. Ettevõtluse ja ressursikasutuse töörühm (Maria Värton, Kliimaministeerium)
    b. Kestliku toidusüsteemi töörühm (Regionaal- ja Põllumajandusministeerium)
3. KHG eesmärkide seadmine maakasutuses (Mart Kiis, Kliimaministeerium)
4. Arutelu ja ettepanekud: maakasutuse ja elurikkuse valdkonna KHG eesmärkide seadmine kliimaseaduses.
5. Sissejuhatus kliimaseaduses sätestatavate põhimõtete arutelusse (Silver Sillak, Kliimaministeerium)
6. Arutelu ja ettepanekud: kliimaseaduses kui raamseaduses sätestatavad põhimõtted
7. Kokkuvõte ja lõppsõnad (Antti Tooming, Kliimaministeerium)

1. **Töörühma juhi sissejuhatus**

Päevakava tutvustus.

Kui töörühmad töö lõpetavad, koostatakse iga töörühma töö kohta kokkuvõte - sisaldab sektori ootust kliimaseadusele, sektori potentsiaali heidet vähendada ja meetmeid. Samuti võimalused ja vajaduse konkurentsivõime säilitamiseks ja loomiseks.

Meetmete mõjud saavad hinnatud aprilli jooksul. Aprillis ühine kohtumine kõikide töörühmade üleselt - täpne vorm ei ole veel teada.

Avalik konsultatsioon mais, enne seda saavad töörühmade liikmed ka eelnõu näha.

Eelnõu on plaanis valitsusele esitada suvel, RK menetlus alates sügisest.

2. **Ülevaade teistes töörühmades toimuvast**

Ettevõtluse ja ressursikasutuse töörühm, Maria Värton (KLIM)

Ettekande slaidid lisatakse

Arutelu:

- Soovitus - eraldada need ekspordiartiklid, mis põhinevad ainult Eesti omadel ressurssidel. Ei ole viidud läbi riskianalüüsi nende ressursside suhtes, mis eksporditavast toormest sõltuvad.
- Küttepuidu jaotus riigiti - Rootsi ja Soome osa on puitlaastud ja pilpad, ei ole küttepuit. Tuleneb Statistikaameti andmetest.

Kestliku toidusüsteemi töörühm, Sandra Salom (ReM)

Ettekande slaidid lisatakse

Arutelu:

- Esitletu oli kokkuvõte, mis tehtud enne teist koosolekut, osad olulised punktid olid ettekandes mainimata. Loomade arvu mittevähendamine ei olnud töögrupi otsus, vaid osa töögrupi arvamus
- Põllu- ja rohumaade metsastamine ei olnud töörühmas soositud, aga kas arutati ka kasutusest väljas põllumaadele istandike rajamist?

Vastus: Istandike teemat ei arutatud, pooldati maastikuelementide lisamist (oluline elurikkuse ja mitmekesisuse seisukohast)

- Maadevahetus - kas soovime saada turvasmulla asemele mineraalmaad, kas see tuleks metsa arvelt?

Vastus: pigem nii, et kultuurrohumaa muuta põllumaaks.

- Plaanid praegu kuni aastani 2030. Mis edasi saab?

Vastus: konkreetsed arvutused jah aastani 2030, edasist on hetkel keeruline hinnata.

- Kõik eesmärgid tulenevad 6000 ha-ks. Millest see tuleneb?

Vastus: lisatud sellepärast, et panna meetmed mõjusse. Potentsiaali hetkel raske hinnata.

- Kas on võimalik ka istandike kasutamist töögrupis arutada?

Vastus: töögrupis istandike teemat ei käsitletud.

- Suurima võidu annaks mullakaardi korrastamine.
- Märgalaviljelus võib olla üsna dotatsioonimahukas - vb ei ole majanduslikult mõistlik.
- Ühtki majanduslikku ja rahanduslikku mõõdet ei olnud? Kuidas mõjutab muud elu- ja majanduskeskkonda?

Vastus: ei ole hetkel sots. maj. mõjude hinnanguid, sellepärast ei olnud lisatud

- Kui suur on osakaal vähendada aastaks 2030 heiteid? 15%?

Vastus: jah, suurusjärk õige.

3. **KHG eesmärkide seadmine maakasutuses (Mart Kiis, KLIM)**

Ettekande slaidid lisatakse

- Aprillis valmivad mõju-uuringud? Mis küsimused uuringutes vaatluse all on? Kas teeme praegu poolikut tööd?

Vastus: tegemist on sots. maj. mõju uuringutega, palju uuringuid juba ka varasemalt olemas. Täiendavad uuringud nt turbavaldkonnale.

- Viimases MAK versioonis oli raiemaht 10-12 mln. Kas arvutustabelisse peaks ehk ka selle lisama?

Vastus: MAKi soovitus on ühtlane kasutus ca 10 mln m3, mis on ka tööriistas toodud.

- Meetmed olid enne välja töötatud, kui Turbaliit jõudis ettepanekud teha. Turbaliidul on ka erinevaid ettepanekuid meetmete osas, mis võiks läbi arutada

Vastus: jah, Turbaliidu ettepanekud saab lisada.

4. **Arutelu laudkondades:**

*Kas 2030. aastaks peaks seadma ka sektori-põhised (nt metsandus, märgalad, maahõive vms) eesmärgid ja kui, siis milliste põhimõtete alusel?

*Millised eesmärgid peaks seadma 2040. ja 2050. aastaks? Kas täiendavad vahe-eesmärgid (nt 2035) on vajalikud?

*Millised täna (ja tulevikus) eesmärkide täitmist mõjutavad takistused tuleks kõrvaldada ja millistele tekkivatele vajadustele tuleks tähelepanu pöörata, et eesmärkide täitmine oleks võimalik?

*Millised on võimalused sektorite konkurentsivõime tõstmiseks?

*Mida tuleks muuta teistes seadustes, arengukavades jms, mis aitaks maakasutuse kliimamõju vähendada, aga mida ei ole asjakohane reguleerida läbi kliimaseaduse?

Arutelude kokkuvõtted:

Leno Kuura laudkond:

- Tuleks vaadata suurt pilti koos sektoripõhiste eesmärkidega.

- Kohapealne väärindamine ja ringmajandusse investeerimine oluline. Ringmajandus nii põllumajanduses, metsastumises, turbatootmises.
- Valglinnastumine probleem - toetada maapiirkondade arengut.
- Ettepanek: raiemaht ei peaks olema lihtsalt üks number.
- Turba kohapealne väärindamine, et ei oleks palju eksporti.
- Puidugraanulit ei peaks ka nii palju eksportima.
- Planeerimisseadus - tuleks arvestada rohkem kliimamõjude aspektidega, parem maakasutuse planeerimine.
- Looduskaitse taastamise projektid - eelistada väiksema kliimamõjuga projekte.

Mart Kiisi laudkond:

- Palju arutelu metsanduse teemadel.
- Eesmärgid: sektoripõhiste eesmärkide ega 2040-2050 eesmärkide seadmist pigem ei pooldata.
- Metsandus ei peaks kompenseerima teiste valdkondade heitkoguseid
- Metsamaa eesmärgi seadmine peaks põhinema metsa vanuselisel struktuuril
- Vaade peaks olema vähemalt kuni aastani 2100, kuna tänased tegevused pikaajalise mõjuga.
- Takistused ja kasud: täna ei ole näha, kuidas kogu temaatikat on võimalik inimestele maha müüa, seega sots. maj. mõju peab olema põhjalikult analüüsitud
- Meetmed: iga tegevust ei suuda KHG inventuuri arvestada, praegu ei peegelda inventuur seda, mis päriselt toimub. Metoodika täiendamine / parandamine.
- Metsastamine ja istandikud: 2 erinevat asja. Istandikud - vajalik õigusraamistiku täiendamine, suur potentsiaal, eraomanikel valmisolek suur, maj. kasv võimalus., liinialuse maa kasutusele võtmine.
- Toidujulgeolek peab olema metsastamise kontekstis tagatud - alasid, kus toitu toodetakse, ei saa metsastada.
- KlimS ei peaks tegelema elurikkuse küsimusega - see pigem valdkondlikesse õigusaktidesse.
- Ettepanek riigile: MKMis võiksid olla inimesed, kes pööraksid puidu väärindamisele rohkem tähelepanu.
- Kaskaadpõhimõtte kasutamise jõustamine.

Meelis Seedre laudkond:

- Konkurents - KlimS ei tohiks tekitada Eestile probleeme konkurentsivõimega.
- Kui seadus ei anna kindlust investeerida, ei ole sellest majanduse arendamisele kasu.
- Eesmärke on raske saavutada kui eesmärgid ei ole sektoripõhised - peab olema sektoripõhine. Kas ja kuidas seada referentsaasta ning kas eesmärgi poole liikumist peaks hindama libiseva keskmisena, mitte konkreetsete vaheaastatena?
- Pikemaajalised eesmärgid on olulised.
- Esimestel aastatel peale KlimS vastuvõtmist iga-aastaselt eesmärkide poole liikumine üle vaadata.
- Eesmärkide poole liikumisel ja Eesti konkurentsivõime tõstmisel probleemiks bürokraatia - planeeringud, menetlused venivad. Võiks käia kiiremini, riik juba osaliselt tegeleb nende takistuste leevendamisega.
- KlimS peaks pakkuma kindlust investeeringute tegemiseks.
- Panustada TA-sse (turvas, puit). Rohkem väärindada, süsteem intensiivsemaks muuta.
- Tasud tagasi valdkonda.

Hanno Zingeli laudkond:

- Keskendusid põllumajandusele ja märgaladele.

- Eesmärkide seadmine on oluline - realistlikkus, paindlikkus. Elurikkust tuleb samuti eesmärkide seadmisel silmas pidada.
- Majandussuunad on ideoloogilised, keskkond allub loodusseadustele.
- Eesmärkide seadmiseks, täitmiseks on vaja omada head ülevaadet - seire peab olema eesmärgile suunatud, mitte üldine.
- Eesmärgid: 30% keskkonnakaitset, eesmärgid peavad olema seotud kliimamuutustega, süsiniku heite pidurdamisega.
- 2035 vahe-eesmärkide osas ollakse skeptilised.
- Takistused: teadmiste tase (nt metsamulla süsinikuarvestus, märgalad, mis arvesse ei lähe). Vaja teadmisi arendada ja ideid ka teistele tutvustada..
- Seadused mida muuta; kõiki seaduseid kohandada.

Üldised kommentaarid:

- jäi mulje, et ei tehta kliimaseadust vaid looduskaitseseadust.

Vastus: fookus on kliimaeesmärkidel, aga elurikkust ei saa ka sealt lahutada, kuna nad on omavahel tihedalt seotud. Seda saab arutada, mis roll on elurikkusel kliimaseaduses. Paljusid eriseadusi on ka vaja muuta.

5. **Kliimaseaduse ülesehitus (Silver Sillak, KLIM)**

Ettekande slaidid lisatud

Küsimused / arutelu:

- kui seadusesse tulevad ainult eesmärgid ja CO2 vähendamise eesmärgid, siis see ei vasta kellegi ootustele. Seadusest oodatakse kindlust.

Vastus: kliimaseadusega seoses võtame vastu / muudame ka eriseadusi. Samas ei saa kirjutada ka 100 leheküljelist seadust.

- Põhimõtetest on hetkel puudu majanduslik pool, mida on lubatud. Välja on jäänud ka põhimõtted, mida on VTKs kirjeldatud. Sisse peaks kirjutama ka kliimamuutustega kohanemise osa.

Vastus: ei taha teha deklaratiivset seadust, peaks olema praktiline ja pragmaatiline.

Laudkonnaarutelude kokkuvõtted

*Missugused olulised põhimõtted ja reeglid tuleb kliimaseaduses sätestada üldisemal tasandil?

*Kliimamuutuste leevendamiseks ja kliimamuutustega kohanemiseks?

Meelis Seedre laudkond:

- Majanduslik aspekt on seaduses puudu - kliimaseaduse hind võiks ka teada olla. Peab selge olema mis majanduslikel tingimustel saab eesmärke täita.
- Seadus peab tagama ka selguse kasutatava ressursi kättesaadavuse osas. Horisontaalselt, nagu elurikkusega, peab arvestama majandusega.
- Oluline tagada võimalikult sujuv üleminek.
- Mida ei saa sisustada ei saa seadusesse panna.
- Kõike looduskeskkonna kahju ei ole võimalik välistada, kuidas kompenseerida kahju?
- Vältida dubleerimist teiste seadustega - kas siis teistest seadustest midagi ära võtta?
- Bürokraatia vähendamine - kas seadusega saab üldse kaasneda bürokraatia vähenemine?
- Õigus- ja investeerimiskindlus - see peab seadusest kindlasti tulenema.

- Ressursijagamine - kui kliimaeesmärgid on piiravad, siis tuleb paika panna, milline on see mänguruum, kus saame tegutseda.
- Arvestada, et oleme kogu seaduse kontekstis õppivas protsessis. Kogu aeg saame uusi teadmisi juurde. Oluline mis järgneb, kui saame teada, milline on mõju.
- Subsiidiumide ja riiklike tellimuste oluline mõju.
- Detailsusaste - kui põhimõtted on liiga üldised, siis ei saa keegi aru, mis mingi põhimõte tähendab. Peaks olema piisavalt arusaadav, aga mitte liiga detailne.
- Kuidas jõuavad põhimõtted jms eriseadustesse? Kas keegi suudab selle pildi kokku panna? Kas üldse eriseadusi hakatakse muutma? Kui ei hakata muutma teisi seadusi, siis ei saavutata ka eesmärki.

Hanno Zingeli laudkond:

- Õiglase ülemineku edendamine ja vähemkaitstud sihtrühmad - kas see on seaduse koht? See on mõte, mis peaks põhimõttena sees olemas.
- Elurikkuse hoidmine - tervitatav. Tuleb lahti selgitada
- "Ei kahjusta oluliselt" põhimõte - jah, peaks olema. Märksõnad "tasaareng" ja "planeedi piirid".
- Taristu kliimakindlus - taristu mitte ainult kliimakindel, vaid ei tohi ka kliimakindlust kahjustada. Üks olulisemaid teemasid.
- Süsinikulekke vältimine - siin peab ka EL tervikuna peeglisse vaatama. Eesti üksi ei saa panustada.
- Fossiilkütuste toetamise mittelubamine - peaks olema järk-järguline.
- Tehnika ja uusim teaduslik teadmine - vaja lahti selgitada, mis see on.
- Ambitsiooni vähendamise keeld. Kui midagi on kokku lepitud, ei tohiks taganeda.
- KMH ja KSH - üks võtmekohti, kohtupretsedendid.
- Mitte energiatõhusus vaid energia kokkuhoid ennekõike.
- Toodete ja maavarade uurimine - käsitlus võiks olla laiem, siia tuleks siduda ka ringmajandus.

Aveliina Helmi laudkond:

- "Ei kahjusta oluliselt" - selle juures peaksid olema rakenduslikud täpsustused, mis see täpselt tähendab.
- Süsinikulekke vältimine - vajalik samuti täpsustada, et peame seda vaatama kogu väärtusahela raames. Eesti toorainet tuleb väärindada maksimaalselt Eestis kogu tootmisahela mõttes, eksportida kõige "väärindatumat" ja mõelda maksimaalselt ringlevale kasutusele. Tagada majanduses maksimaalne väärindamise tsükkel. Kolmandatesse riikidesse mineva heite puhul arvestada sisse ka Eestis tekkiv heide (et oskaksime kaardistada ja mõtestada)
- Majandusarengu põhieesmärgid peaks olema põhimõtetes kirjas, inspireeris dokument "Kliimapoliitika põhialused aastani 2050" - vaadatakse eraldi majandust hõlmavaid poliitikasuundasid ja sätestatakse, et eelistatult prioritiseeritakse suure kasvupotentsiaaliga keskkonnahoidlikke tulevikuvajadustele vastavaid valdkondi. Lisada sarnane põhimõte ka KlimSi. Sealjuures ülemaailmse majanduskontekstiga arvestamine, uute võimaluste otsimine ja muutuvas globaalses majanduskeskkonnas tekkivate niššide kasutamine. Visiooni seadmine - innovatsiooni edendamine. Pidevalt monitoorida, kus on arenguvõimalused.
- Maakasutus ja elurikkus – omavahel seotud, kõik maakasutuslikud otsused on seotud nii kliimaga kui elurikkusega. "Saastaja maksab" põhimõtte sõnastamine ka KlimS. Keskkonnamõjule õiglased tasud ja ka teistpidi - keskkonnasäästlikematele alternatiividele toetused, et saavutada ka majandusnihet.

Silver Sillaku laudkond:

- Peaks olema kirjas konkurentsieelise osa. Iga meetmekomplekti osas ka tuua esile kohad, kust konkurentsieelis peaks tulema.
- Tuua ausalt välja, kui mõni sektor peab tegevuse lõpetama.
- "Ei kahjusta oluliselt" on asjakohane, aga kõik tegevused ei saa aidata kaasa elurikkuse tagamisele
- Süsinikuleke - oma bioressursside maksimaalne väärindamine (julgeolek, konkurentsieelis)
- Fossiilkütuste mittetoetamine - kõrval biogeensete toodete soodustamine (asendusefekt)
- Süsinikupüüdmine ja offsetting on erinevad tegevused, hetkel seatud prioriteetsuselt ühele pulgale. Komplekslubade muutmine keeruline ja vb mitte õige
- KOV energia- ja kliimakavad - peaks olema rangemad kvaliteedinõuded, riiklik tugi ja järelevalve
- Ökosüsteemide õigused - võivad kaasneda juriidilised vaidlused.
- Kes on haavatavad inimgrupid? Piirkondlik mõõde, nt Ida-Virumaa, maapiirkonnad ilmselt ka tervikuna.

Üldine arutelu:

- Seatud eesmärgid ei ole olemasolevate võimaluste valguses realistlikud. Kliimaseaduse jaoks suur küsimus on "kuidas?". Kui ei lisata juurde, millised regulatsioonid muutuvad, kus on miski reguleeritud, siis on kõik väga segane. Praegu kliimaseadus ei vasta "kuidas" küsimusele. Kui seda ei tule, siis kliimaseadus ei täida oma eesmärki.

Vastus: kliimaseadus ei hakka olemasolevaid seadusi ja direktiive dubleerima.

6. Kokkuvõte

Töörühmade koosolekud on läbi. Kirjalikke seisukohti on võimalik esitada, aga arutelu kokkuvõtet selle alusel enam ei täiendata. Arvesse võetakse.

Töörühmade tööde kokkuvõte esitatakse Kliimanõukogule (märtsi lõpus). Kokkuvõte esitatakse enne ka töörühmale ülevaatamiseks.

Aprillis toimub avalik töörühmade-ülene kohtumine - antakse ülevaade hetkeseisust.

Sisu:

- Põllumajanduse valdkonnas palju potentsiaali ei ole heidet vähendada.
- Metsandusvaldkonnas vaja pikemat vaadet.
- Terviklik maahõive planeerimine, mullastiku kaardi uuendamine (2026. aasta lõpuks plaanis teha).
- Kindluse puudumine kliimaseaduse kasulikkuse osas - peaksime otsima võimalusi, et mitte olla tagaajaja rollis.
- Sekoripõhiste eesmärkidega tuleb edasi minna.
- Kui tulevad 2040 eesmärgid, siis Eesti ootab paindlikku lähenemist (kõik teh. arenguid ei tea, võiks olla võimalused avatud).
- Planeeritavad meetmed peaksid olema rakendatavad.